

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра туризму і рекреації

Смочко Н.М.

ТУРИСТИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

**Методичні рекомендації для забезпечення
самостійної роботи студентів
денної форми навчання
напряму підготовки 6.140103 «Туризм»**

**Мукачево
МДУ – 2017**

*Розглянуто та рекомендовано науково-методичною радою
Мукачівського державного університету
протокол № 12 від 16.05. 2017 року
Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри туризму і рекреації
протокол №9 від 06.12.2016 року*

Рецензент

Братюк В.П. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Мукачівського державного університету.

С 51

Смочко Н.М. Туристичне краєзнавство: методичні рекомендації для забезпечення самостійної роботи студентів денної форми навчання напряму підготовки 6.140103 «Туризм» / укладач Смочко Н.М.. – Мукачево : МДУ, 2017. – 29 с. (1,3 др.а.).

Анотація

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, методичні вказівки до виконання самостійної роботи студентів, перелік тем для самостійного вивчення та завдання до них, а також список рекомендованої літератури.

© МДУ
© Смочко Н.М., 2017

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Методичні рекомендації до виконання СРС.....	5
Зміст питань за темами, модулями дисципліни та контрольні питання та завдання для СРС.....	13
Методичні вказівки до виконання індивідуального завдання	22
Питання для самоконтролю та контролю досягнутих результатів навчання	25
Критерії оцінювання самостійної та індивідуальної роботи студентів.....	27

Вступ

Самостійна робота студентів (далі – СРС) є складовою навчального процесу і основним засобом опанування навчального матеріалу дисципліни «Туристичне краєзнавство», в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Мета СРС – сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної ознаки та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання СРС – вивчення тем, питань, винесених на самостійне опрацювання студентами, засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих на лекціях та інших аудиторних заняттях знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та творчих робіт, виявлення прогалин у системі знань із предмета, забезпечення підготовки студентів до поточних аудиторних занять, контрольного заходу та підсумкового (модульного чи семестрового) контролю.

Зміст СРС визначається навчальною програмою, робочою програмою навчальної дисципліни «Туристичне краєзнавство», цими методичними матеріалами та методичними матеріалами (рекомендаціями, вказівками) до практичних і семінарських занять з дисципліни. СРС виконується згідно з методичними вказівками та у відповідності до переліку і завдань до них.

Методичні вказівки до виконання СРС

З урахуванням змісту, цілей та завдань, що вирішуються у процесі СРС з дисципліни «Туристичне краєзнавство», вирізняються її основних види: СРС, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять і вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання; пошуково-аналітична робота.

Для реалізації СРС у процесі вивчення навчальної дисципліни необхідно виконати завдання різних типів і рівнів складності, які передбачають отримання матеріального результату.

Перший рівень СРС забезпечує засвоєння предметних знань, основних понять та термінів, видів та способів діяльності, формування навичок, умінь, але не передбачає самостійного застосування набутого.

Другий рівень СРС формує певні навички та вміння самостійно застосовувати засвоєні знання для виконання певних завдань:

- виконання вправ, тестів, розв'язання ситуацій за лекційними матеріалами теми;
- підготовка контрольних запитань для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу теми;
- підготовка письмових робіт аналітичного характеру за тематичними матеріалами (рефератів, роз'яснень, консультацій) тощо.

Третій рівень передбачає самостійний інформаційний пошук, прийняття самостійних рішень та творчий рівень застосування набутих знань, навичок, умінь:

- підготовка тез доповіді, рефератів, проектів-презентацій за темами навчальної дисципліни.

У процесі самостійної підготовки до практичних занять студенти повинні опрацювати прослуханий лекційний матеріал, всебічно розглянути зміст питань, що виносяться на заняття, опрацювати навчальну літературу, опрацювати контрольні питання, які винесені на самостійне вивчення. Перевірку засвоєння знань студенти здійснюють за допомогою контрольних питань для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять, які охоплюють основні положення, що підлягають засвоєнню студентами відповідно до кожної теми дисципліни «Туристичне краєзнавство».

Кожна тема, яка виносить на самостійне вивчення, передбачає кілька практичних завдань. Практичні завдання включають в себе підготовку до тематичних колоквиумів, написання рефератів та доповідей за заданими темами. Окрему увагу слід приділити засвоєнню рекомендованої основної та додаткової літератури за кожною темою.

Самостійна робота з дисципліни «Туристичне краєзнавство» забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни, а саме: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, методичними вказівками тощо.

Зміст СРС з дисципліни «Туристичне краєзнавство» складається з таких видів:

- уважне слухання і конспектування лекцій;
- підготовка до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських);
- виконання практичних завдань протягом семестру;
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно з навчально-тематичним планом;
- реферування, анотування рекомендованої літератури;
- формулювання висновків і підсумків;
- відповіді на запитання і самостійне формулювання запитань до навчальної теми;
- заповнення таблиць, креслення структурно-логічних схем, робота з картографічним матеріалом;
- складання термінологічних словників, покажчиків, планів;
- підготовка і виконання індивідуальних завдань;
- підготовка до усіх видів контролю, в тому числі до курсових, модульних і комплексних, ректорських контрольних робіт та підсумкової державної атестації (державних іспитів, виконання випускної кваліфікаційної роботи бакалавра чи спеціаліста/магістра);
- інші види діяльності, що ініціюються університетом, факультетом, кафедрою й органами студентського самоврядування.

Робота над конспектами лекцій, планами практичних занять. При підготовці до практичних занять студент уважно читає складений ним конспект лекції та аналізує повторно отриману інформацію, звіряє наявність викладеного на лекції та законспектованого ним матеріалу із планом практичного заняття, що знаходиться у навчально-методичному комплексі та методичних матеріалах для практичних занять із обраної дисципліни. При відсутності у конспекті матеріалу з окремих питань лекції, неповне розкриття того чи іншого питання або винесення їх на самостійне опрацювання чи написання реферату, доповіді зобов'язує студента звернутися до рекомендованих підручників, навчальних посібників і нормативно-правових актів.

Конспектування. Воно дає можливість повністю засвоїти самостійно опрацьований матеріал. Застосування конспектування свідчить про значущість певних відомостей у даній СРС. Зміст конспекту повинен дозволити студенту:

- 1) чітко формулювати тематику вивченого;
- 2) робити план засвоєного матеріалу та логічно членувати на частини створений текст;
- 3) розуміти місце самостійно опрацьованого матеріалу у контексті відповідних предмету та галузі знання;
- 4) виділяти у вивченому головне;
- 5) вміти наводити приклади для ілюстрації опрацьованого;
- 6) пов'язувати в систему знання, що були та здобуті самостійно;
- 7) уявляти, як використати самостійно здобуті знання на практиці.

У конспект вносяться тільки найбільш важливі відомості з матеріалу, який вивчається самостійно. Кожний запис потрібно попередньо продумати.

Писати слід чітко, швидко, використовувати зрозумілі скорочення слів та умовні позначки. У записах роблять інтервали, залишають береги на кожному аркуші, щоб можна було вносити доповнення, уточнення, виправлення, власні коментарі. Кожну нову думку починають з абзацу. Виділяють назви розділів, визначення, схеми, формули, важкі та найбільш значні місця. Конспект є ефективним якщо міцно закріплює у пам'яті самостійно отриману інформацію.

Формулювання тез. Тези – це коротко сформульовані основні положення тексту, стисле викладення головних його ідей, які увібрали в себе сутність переробленого самостійно матеріалу. Їх записують у вигляді цитат із тексту або своїми словами. У тезах внаслідок їх лаконічності відсутні приклади, що доводять певні факти. Однак тези втрачуть свій сенс якщо студент не в змозі буду навести ці приклади по пам'яті. Вміння складати тези є свідомством високого рівня підготовки студента та його СРС.

Сприйняття нового матеріалу повинне супроводжуватися його розумінням, яке забезпечує повноту та глибину засвоєної студентом інформації. Зрозуміти – це повністю осягати зміст та форму самостійно вивченого явища чи предмета дійсності, його історичний розвиток та новизну, спрямованість, теоретичну та практичну значущість опрацьованого матеріалу у співвідношенні зі знаннями, отриманими раніше. Головним показником розуміння матеріалу, вивченого самостійно, є вміння правильно використовувати його у нових умовах.

Якісна підготовка до семінарського заняття передбачає:

- врахування методичних вказівок викладача щодо виду та форми проведення семінару;
- вивчення плану семінарського заняття, що означає усвідомлення суті основних питань заняття;
- ознайомлення зі списком літератури;
- опрацювання основних термінів, понять, категорій, персоналій, хронології до теми;
- ознайомлення із завданнями для самоперевірки знань, ведення дискусії, можливими темами рефератів;
- опрацювання конспекту лекції з даної теми;
- написання тез відповідей на поставлені питання;
- опрацювання відповідних джерел, розділів підручників та допоміжної літератури.

На семінарські заняття студенти повинні приходити з конспектом лекцій, планом-конспектом (тезами) свого виступу, опрацьованими термінами, поняттями, категоріями з теми, конспектом інформаційних джерел, рефератом (при необхідності). На семінарі кожен студент повинен уважно слухати виступи товаришів і бути готовим доповнити відповідь або виступити з власною.

Як опрацювати матеріал підручника:

1. Відкрийте зміст в кінці/на початку підручника і визначте, з яких розділів (підрозділів, глав тощо) він складається. Знайдіть необхідний розділ, тему, параграф.

2. Зверніть увагу, що кожний параграф поділений на пункти. У кожному пункті розглядається окреме питання. Знайдіть необхідний пункт (пункти).

3. Зверніть увагу, що головне в тексті може виділятися напівжирним шрифтом, напівжирним курсивом або курсивом, може бути підкресленим.

6. Якщо вам трапляються незнайомі слова, терміни — знайдіть їх визначення в словнику (довіднику, енциклопедії тощо) або запитайте у викладача.

7. Розгляньте ілюстрації, схеми, таблиці тощо, які стосуються параграфу, пов'яжіть їх зі змістом тексту. Вони допоможуть вам краще зрозуміти матеріал.

8. Прочитайте додатковий матеріал до параграфу. Він доповнить ваші знання з даної теми.

9. Дайте усну відповідь на запитання до параграфу. Вони допоможуть глибше зрозуміти і краще запам'ятати вивчений матеріал.

10. У кінці кожного розділу можуть подаватися висновки, в яких узагальнено його зміст. Це допоможе зосередити Вашу увагу на головному.

Працюючи з науковою літературою, користуйтеся такими правилами роботи з джерелом інформації:

1) здійсніть попередній огляд матеріалу: ознайомтесь із обсягом та проблематикою, структурними частинами;

2) сформулюйте запитання до джерела: дуже часто проста трансформація назви дає можливість сформулювати адекватні запитання;

3) прочитайте текст, шукаючи відповіді на сформульовані запитання;

4) осмисліть прочитане, тобто встановіть зв'язки між новою інформацією і тією, що вже відома, спробуйте підібрати приклади до нових ідей;

5) перекажіть основний матеріал, відповідаючи на запитання, що були сформульовані перед читанням;

6) зробіть підсумковий огляд, пригадайте основні ідеї тексту та чітко сформулюйте відповіді на запитання.

Практичні заняття. Мета практичних занять полягає у закріпленні і поглибленні набутих теоретичних знань студентів, опануванні навичками їх застосування при вирішенні конкретних процесуальних ситуативних питань, контролі за засвоєнням матеріалу, стимулюванні самостійної роботи щодо засвоєння основних положень та вивчення специфіки галузі права.

Основою для підготовки до практичних занять є методичні матеріали з дисципліни. Тематичним планом передбачено проведення практичних занять з основних тем дисципліни. На практичних заняттях використовуються різні форми та методи контролю знань студентів: усне опитування, дискусія, реферативні повідомлення та їх обговорення, вирішення практичних завдань, тестовий контроль.

Студент, беручи участь у практичному занятті, семінарі, при обговоренні того чи іншого питання повинен:

- чітко формулювати основні теоретичні положення;
- обґрунтовувати і доводити свої міркування і твердження;
- давати повну і стислу відповідь на поставлене запитання;

- доповнювати доповідача тощо.

У процесі самостійної підготовки до практичних занять студенти повинні всебічно розглянути і усвідомити зміст питань, що виносяться на заняття, опрацювати необхідну літературу (підручники, навчальні посібники, наукову та спеціальну літературу). Перевірку засвоєння своїх знань студенти здійснюють за допомогою питань для самоконтролю.

Кращій підготовці до практичних занять сприятиме використання різних технічних засобів та технологій (комп'ютер, відеотехніка, мережа Internet, інформаційні банки даних). Найзручніше у навчальному процесі використовують комп'ютер, він допомагає здійснювати пошук і систематизацію необхідної інформації, мінімізує витрати часу на такі дії, оптимізує самостійну роботу студентів, надає доробкам студентів закінченого і естетичного вигляду.

Загальні вимоги до учасників практичного заняття:

- обов'язково прочитати текст першоджерела та рекомендовану додаткову літературу;
- підготуватися до виступу з кожного питання плану;
- підготувати відповіді на запитання, наведені під кожним із пунктів плану заняття;
- рекомендовано виступати не з місця, а перед усією аудиторією;
- викладати думки своїми словами, а не завченими фразами, формулюваннями;
- будувати виступ згідно з планом, користуючись конспектом лише в разі цитування першоджерел;
- враховувати, що кожен виступ має складатися з трьох частин: вступу, основної частини і висновку;
- вільно триматися перед аудиторією, грамотно і переконливо говорити;
- кожен студент бере участь в обговоренні всіх питань семінару;
- після відповіді товариша вміти прокоментувати основне положення проблеми, задати йому додаткове запитання;
- формулювання своєї позиції розпочинати словами „я стверджую, що...“, „я вважаю, що...“, „моя позиція з цього питання така...“;
- для підтвердження або ж спростування тієї чи іншої тези наводити аргументи (цитати з тексту першоджерела, або думки, істинність яких обґрунтована).

Підготовка до контрольного заходу та інших форм поточного контролю здійснюється студентами шляхом написання контрольних робіт, виконання тестових завдань, вивчення матеріалу за переліком питань.

Пошуково-аналітична робота є складовою СРС і полягає у проведенні самостійного пошуку джерел нормативно-правового, науково-теоретичного і практичного характеру з тем дисципліни “Туристичне краєзнавство”, що дозволяє глибше і детальніше опанувати всі питання, визначені тематичним планом.

Пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Робота із каталогами бібліотек. Для належної підготовки фахівця-

правознавця вивчення тієї чи іншої правової дисципліни тільки за допомогою конспекту лекцій та навчальних посібників, підручників є недостатнім. Тому студентам вкрай необхідно опрацювати першоджерела, наукову і спеціальну літературу. Її перелік, як правило, наводиться у навчально-методичному комплексі навчальної дисципліни.

Для отримання необхідної літератури студент зобов'язаний розпочати її пошук у бібліотеці. Якщо у методичному комплексі наводиться список додаткової літератури з усіма необхідними реквізитами (автор, назва джерела, місце та рік видання), то необхідно звернутися до алфавітного каталогу бібліотеки та знайти у ньому картку із необхідним джерелом і бібліотечним шифром. Якщо ж студент проводить наукове дослідження обраної правової проблеми, готує наукову доповідь, виступ на конференцію і йому не відомі реквізити джерела або саме джерело, то необхідно звернутися до систематичного бібліотечного каталогу. В цьому випадку завдання студента зводиться до пошуку необхідної галузі (підгалузі) права і в її межах знайти картку з необхідним джерелом та бібліотечним шифром. В інформаційно-бібліотечному комплексі МДУ зручною для користування є система комп'ютерних каталогів.

В подальшому студент повинен оформити за встановленим зразком бібліотечне замовлення на літературу (внести шифр знайденого джерела та усі необхідні реквізити).

Зміст питань за темами, модулями дисципліни та контрольні питання та завдання для СРС

Змістовий модуль 1.

Туристичне краєзнавство: сутність, теоретико-методологічні засади, історія становлення, міжпредметні зв'язки

 ТЕМА №1 Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади

План

1. Сутність, теоретико-методологічні засади туристичного краєзнавства, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.
2. Об'єкт і предмет вивчення туристичного краєзнавства.
3. Основні завдання туристичного краєзнавства на сучасному етапі розвитку.

Вивчити основні терміни та поняття: краєзнавство (національне, біологічне, географічне, громадське, державне, історичне, туристичне), туристично-рекреаційний комплекс, територіально-рекреаційні системи, рекреаційно-туристичний центр, рекреаційно-туристичний вузол, рекреаційно-туристичний підрайон.

Контрольні питання

для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Яка мета і завдання туристичного краєзнавства?
2. Який зв'язок з іншими дисциплінами?
2. Який об'єкт і предмет туристичного краєзнавства?
3. Які джерела національного краєзнавства?
4. Які форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху в знаєте на Україні?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте внесок українських учених у формування теорії національного краєзнавства.
2. Розкрийте об'єкт та предмет туристичного краєзнавства.
3. Назвіть основні завдання туристичного краєзнавства на сучасному етапі.
4. Які Ви знаєте функції краєзнавства?
5. Опишіть основні методи туристично-краєзнавчих досліджень.

Рекомендована література

1. Всеукраїнська спілка краєзнавців: матеріали та документи. - К.: Рідний край, 1997. – 212 с.
2. Географічна енциклопедія України: у 3 т. - К.: Українська енциклопедія, 1993.- 123 с.

3. Костриця М.Ю. Шкільна краєзнавчо-туристична робота. / М.Ю. Костриця, В.В. Обозний - К., 1995.- 167 с.
4. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм. – К.: Вища школа., 1994.- 184 с.
5. Петранівський В. Л., Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. — К.: Знання, 2006. – С. 9-105

 ТЕМА №2 Історія становлення туристичного краєзнавства як науки, його розвиток в Україні

План

1. Історія становлення туристичного краєзнавства як науки
2. Фундатори національного краєзнавства та етапи його становлення
3. Розвиток краєзнавства в Українській РСР у 1920 – 1940-х та повоєнних роках ХХ ст.
4. Утворення та діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців
5. Основні завдання національного краєзнавства на сучасному етапі розвитку
6. Функції туристичного краєзнавства
7. Методи дослідження туристично-краєзнавчої діяльності
8. Форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху
9. Джерела туристичного краєзнавства.

Вивчити основні терміни та поняття: *метод науки, методика дослідження (літературний, статистичний, картографічний, візуальний, анкетний, експедиційний, описовий, географічний, економічний, соціологічний, математичні методи, фотографування, моделювання) джерела краєзнавства (краєзнавча бібліографія, картографічні, офіційні, усні джерела, спостереження), форми краєзнавства (державне, шкільне – навчальне, позакласне, гурток, секція, клуб, товариство (громадська організація) громадянське).*

***✍* Контрольні питання
для підготовки до практичних занять**

1. Які джерела національного краєзнавства?
2. Які форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху в знаєте на Україні?
3. В чому полягає суть традиційних методів роботи з інформацією в краєзнавстві?

***✍* Завдання для самостійного опрацювання**

1. Назвати основні етапи розвитку краєзнавства в Україні
2. Скласти життєпис видатних постатей українського краєзнавства.
3. Охарактеризувати етапи розвитку карпатської туристичної інфраструктури.
4. Описати характер діяльності перших краєзнавчо-туристичних товариств України.
5. Історія розвитку краєзнавства в Україні у 20-40-х та повоєнних роках ХХст

6. Розвиток туризму на українських землях (кінець XIX початок XXст.)

7. Виникнення в Україні перших туристських організацій

Рекомендована література

1. Всеукраїнська спілка краєзнавців: матеріали та документи. - К.: Рідний край, 1997. – 212 с.

2. Географічна енциклопедія України: у 3 т. - К.: Українська енциклопедія, 1993.- 123 с.

3. Костиця М.Ю. Шкільна краєзнавчо-туристична робота. / М.Ю. Костиця, В.В. Обозний - К., 1995.- 167 с.

4. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм. – К.: Вища школа., 1994.- 184 с.

5. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. — К.: Знання, 2006. – С. 9-105

ТЕМА №3 Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства

План

1. Зародження і розвиток спеціальної туристичної картографії.
2. Сучасний стан туристичної картографії в Україні.
3. Туристична карта.
4. Класифікація туристичних карт.

Вивчити основні терміни та поняття: краєзнавство (національне, біологічне, географічне, громадське, державне, історичне, туристичне), туристично-рекреаційний комплекс, територіально-рекреаційні системи, рекреаційно-туристичний центр, рекреаційно-туристичний вузол, рекреаційно-туристичний підрайон, методологія краєзнавства, метод науки, методика дослідження (літературний, статистичний, картографічний, візуальний, анкетний, експедиційний, описовий, географічний, економічний, соціологічний, математичні методи, фотографування, моделювання) джерела краєзнавства (краєзнавча бібліографія, картографічні, офіційні, усні джерела, спостереження), форми краєзнавства (державне, шкільне – навчальне, позакласне, гурток, секція, клуб, товариство (громадська організація) громадянське).

Контрольні питання

для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Яка мета і завдання туристичного краєзнавства?
2. Який зв'язок з іншими дисциплінами?
2. Який об'єкт і предмет туристичного краєзнавства?
3. Які джерела національного краєзнавства?
4. Які форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху в знаєте на Україні?
5. В чому полягає суть традиційних методів роботи з інформацією в краєзнавстві?

✍ Завдання для самостійного опрацювання

1. Опишіть історію становлення спеціальної туристичної картографії.
2. Як Ви можете охарактеризувати сучасний стан розвитку туристичної картографії в Україні?
3. Етапи розвитку картографії: давній період розвитку, середні віки, новий час, «радянська картографія», сучасний період.
4. Картографія як наука в ХІХ ст.
5. Виникнення спеціальної картографічної дисципліни - туристична картографії.
6. Розкрийте поняття "туристична карта" та вкажіть основні елементи її інформаційного наповнення.
7. Значення для туриста знань з топографії та орієнтування на місцевості.
8. Назвіть типи туристичних карт. У чому полягають відмінності між ними?
9. Класифікація туристичних карт. Оглядові карти.
10. Практична потреба мандрівників у інформації краєзнавчого характеру та картографічному супроводженні подорожей.
11. Створення перших туристичних путівників і карт.
12. Які спеціальні туристичні умовні позначення використовуються на місцевості та на карті?
13. Скласти таблицю умовних знаків (32), що трапляються на туристичних картах, планах і картосхемах за таким зразком:

№ п/п	Умовні знаки	Легенда
1.		

14. Роль В.Г.Барського та А.Кальнофогійського у розвитку туристичної картографії.
15. Плани визначних центрів і об'єктів туризму. Маршрутні карти-схеми.
16. Зміст легенди карти. Спеціальні умовні позначення на місцевості та їх використання на карті.
17. Стан картографії туризму в Україні та інших країнах світу.
18. Створення української картографічної служби – «Укргеодезкартографія»
19. Нові типи картографічних туристичних творів. Цифрові туристичні карти для геоінформаційних систем.

📖 Рекомендована література

1. Географічна енциклопедія України: В 3 т. / Відп. ред. О. М. Маринич. - К.: Українська Радянська Енциклопедія імені М. П. Бажана, 1990. - Т. 2. - С. 126-127.
2. Дрогушевська І. Л., Коляда О. І., Кучеренко Г. М. Туристичні картографічні твори // Вісник геодезії та картографії. - 2004. - № 2. - С 32-36.
3. Загородній В. В., Матусевич К. М. Основи топографії і картографії: Посіб. для вчителів. - К.: Радянська школа, 1977.
4. Заник В. Картографія Карпат на фоні великої політики // Карпати. Туризм. Відпочинок. - 2004. - № 1. - С. 14-15.
5. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. — К.: Знання, 2006. – С. 109-144

6. Собашко В. Дорогами і стежками Карпат: Туристичний путівник. - Л.: Центр Європи, 2003. - 328 с.

7. Федорченко В. К., Дьорова Т. А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. / Перед. В. А. Смолія. - К.: Вища школа, 2002.

ТЕМА №4 Природні краєзнавчо-туристичні ресурси України

План

1. Наукова сутність та суспільне значення рекреації у природному середовищі.
2. Потенціал природних краєзнавчо-туристичних ресурсів України.
3. Історія заповідної справи в Україні та поняття про державний природно-заповідний фонд.
4. Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду України.

***Вивчити основні терміни та поняття:** карта, картографія, туристична картографія, картографічна проекція, масштаб, картографічна генералізація, туристична карта, тематичні карти, загально географічні карти, оглядові карти, туристичні плани міст, маршрутні картосхеми, спеціальні умовні знаки, легенда карти, туристичний маршрут, туристичне закування (маркування), маршрути: місцеві (краєзнавчі), прогулянково-пізнавальні, туристично-пізнавальні, ближні, регіональні, навчальні стежки, туристичні знаки, способи орієнтування на місцевості.*

Контрольні питання

для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Охарактеризуйте суспільне значення рекреації у природному середовищі.
2. Якими природними краєзнавчо-туристичними ресурсами багата Україна?
3. Опишіть історію розвитку заповідної справи в Україні.
4. Як класифікуються об'єкти державного природно-заповідного фонду України?
5. Дайте краєзнавчу характеристику заповідників і національних парків Українських Карпат.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси Закарпатської області
2. Розвиток заповідної справи в Україні та на Закарпатті
3. Яка різниця між природним і біосферними заповідниками?
4. Якими особливостями характеризуються природні національні парки?
5. Дайте краєзнавчу характеристику заповідників і національних парків в межах Закарпатської області.
6. Підготуйте презентацію PowerPoint однієї з природних пам'яток Закарпатської області.

Рекомендована література

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. - К.: Київ, ун-т, 2001. - 395 с.
2. Гетьман В. І. Основні завдання і проблеми розвитку екотуризму в національних природних парках і біосферних заповідниках України / Гори і люди (у контексті сталого розвитку): Матеріали міжнар. конф. 14-18 жовтня. - Рахів, 2002. - С. 304-313.
3. Заповідники і національні природні парки України. - К.: Вища школа, 1999.
4. Заставний Ф.Д. Географія України: У 2 кн. - Л.: Світ, 1994.
5. Національні природні парки: проблеми становлення та розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Яремча, 2000.
6. Петранівський В. Л., Туристичне краєзнавство: Навч. Посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. – К.: Знання, 2006. –С. 147-198
7. Поп С.С. Природні ресурси Закарпаття. – Ужгород: ТОВ “Спектраль”, 2002. – 296 с.
8. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення: Довідник. - К., 1998. – 240 с.
9. Стойко С, Гадач Е., Шимон Т. та ін. Заповідні екосистеми Карпат. - Л.: Світ, 1991.

ТЕМА №5 Курортні ресурси Закарпатської області

План

1. Природні умови формування бальнеологічних ресурсів України
2. Історія вивчення та використання мінеральних вод і мінеральних грязей в оздоровчих цілях
3. Класифікація курортів України
4. Географія населених пунктів України, віднесених до курортних

Вивчити основні терміни та поняття: *рекреаційні ресурси, курортне лікування, мінеральні лікувальні води, лікувальні мінеральні води (радіонової, сульфідної, вуглекислої, термальні, йодні, бромні, йодо-бромні, прісні лікувальні мінеральні води з підвищеним вмістом органічних речовин), лікувальні грязі, курортологія, курорт, курортно-рекреаційні заклади.*

Контрольні питання

для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Охарактеризуйте природні рекреаційно-курортні ресурси України.
2. Мінеральні води яких бальнеологічних груп виявлені на території України?
3. Що таке "лікувальні грязі", які традиції грязелікування склалися в нашій державі?
4. Розкрийте зміст понять "курорт" і "курортно-рекреаційний заклад".
5. Як класифікуються курорти України?

✍ Завдання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте природні рекреаційно-курортні ресурси України.
2. Мінеральні води яких бальнеологічних груп виявлені на території України?
3. Що таке "лікувальні грязі", які традиції грязелікування склалися в нашій державі?
4. Розкрийте зміст понять "курорт" і "курортно-рекреаційний заклад".
5. Як класифікуються курорти України?
6. Опишіть географічні закономірності розташування курортних населених пунктів України.

📖 Рекомендована література

1. Бикова Л. М., Сочка А. А., Тронь Г. Л. Курорти Закарпаття. - К.: Здоров'я, 1974.
2. Закон України "Про курорти" від 5.10.2000 р. № 2026.
3. Кадастр мінеральних вод України / Гол. ред. М. В. Лобода. - К., 1996.
4. Курортні ресурси України / Під ред. проф. М. В. Лободи. - К.: Укрпрофоздоровниця; Тамед, 1999.
5. Постанова КМУ "Про внесення змін до Переліку населених пунктів, віднесених до курортних" від 15.12.1997 р. № 1391.
6. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм. – К.: Вища школа., 1994.- 184 с.
7. Курорти та санаторії України <http://sankurort.ua/uk/sanatoriums/region/7/>
9. Туристичний маршрут «Мінеральні води Закарпаття» <http://rest4u.com.ua/excursions/turistichniy-marshrut-mineralni-vodi-zakarpattya.html>

📁 ТЕМА №6 Організація використання печер для туризму

План

1. Печери як об'єкт краєзнавства.
2. Історія вивчення печер України
3. Печери як пам'ятки природи
4. Використання карстових печер для спелеотуризму, спелеотерапії та інших цілей

Вивчити основні терміни та поняття: печери природного походження, спелеологія, лабіринтові печери, спелеотуризм.

✍ Контрольні питання

для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Дайте визначення поняттям "природна печера" та "спелеологія".
2. Опишіть історію дослідження печер рідного краю.
3. Дайте краєзнавчу характеристику найвідомішим печерам України.
4. Яким чином карстові печери використовують для спелеотуризму та спелеотерапії?
5. Охарактеризуйте проблеми та перспективи використання українських печер у туристичних цілях.

✍ Завдання для самостійного опрацювання

1. Визначте типологію печерних порожнин природного походження Закарпатської області.
2. Опишіть одну з печер Закарпатської області.
3. Створіть презентацію туристичного маршруту «Підземне царство Закарпаття» або «Таємничі підземелля Закарпаття».

📖 Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. — К.: Знання, 2006. — С. 410-440
2. Рудницька М.Д., Варивода З. В., Калинюк В.С. та ін. Перспективи розвитку спелеотерапії на курорті Трускавець / Перший Міжнародний конгрес "Інформатизація рекреаційної та туристичної діяльності: Перспективи культурного та економічного розвитку". - Трускавець, 2000. - С. 255-257.
3. Скелі і печери в історії та культурі стародавнього населення України: Зб. тез, повідомлень та доповідей наук. конф. - Л., 1995. - 254 с.
4. <http://transatlas.com.ua/index.php?what=zakarp&dodik=49&pech=1>
5. <http://vkarpath.com.ua/zakarpate/karstovi-pecheri-zakarpattya.html>
6. http://psloboda.at.ua/index/pecheri_zakarpattja2/0-102
7. <http://mycity.uz.ua/tag/печери/>

📁 ТЕМА №7 Фортеці, замки і монастирі як краєзнавчо-туристичні об'єкти

План

1. Стан краєзнавчої вивченості замків і фортець України
2. Класифікація оборонних споруд: давньоруські укріплені городи, міста-фортеці, замки, оборонні монастирі, церкви, костели, синагоги, військові укріплення, сторожові вежі, оборонні дзвіниці
3. Законодавство України про охорону культурної спадщини
4. Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного зодчества

Вивчити основні терміни та поняття: давньоруські укріплені городи, міста-фортеці, замки, оборонні монастирі, церкви, костели, синагоги, військові укріплення, сторожові вежі, оборонні дзвіниці, пам'ятки архітектури, культурна спадщина, об'єкт культурної спадщини, пам'ятка, охорона культурної спадщини, державна класифікація об'єктів національної історико-культурної спадщини, споруди (витвори), комплекси (ансамблі), визначні місця, археологічні об'єкти, історичні об'єкти, об'єкти монументального мистецтва, об'єкти архітектури та містобудування, об'єкти садово-паркового мистецтва, ландшафтні об'єкти.

✍ Контрольні питання

для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Опишіть внесок українських учених у дослідження оборонних споруд рідного краю.

2. Розкрийте зміст поняття "туристично-краєзнавча класифікація оборонних споруд України".

3. Яким чином можна використовувати замки, фортеці і монастирі України в туристичних цілях?

4. Що таке "державна класифікація об'єктів національної історико-культурної спадщини", яким чином держава дбає про збереження нашої національної спадщини?

5. У чому полягає сутність роботи Українського товариства охорони пам'яток історії та культури?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Опишіть внесок українських учених у дослідження оборонних споруд рідного краю.

2. Розкрийте зміст поняття "туристично-краєзнавча класифікація оборонних споруд України".

3. Яким чином можна використовувати замки, фортеці і монастирі України в туристичних цілях?

4. Що таке "державна класифікація об'єктів національної історико-культурної спадщини", яким чином держава дбає про збереження нашої національної спадщини?

5. У чому полягає сутність роботи Українського товариства охорони пам'яток історії та культури?

6. Випишіть найбільш відомі монастирі Закарпатської області.

7. Опишіть Мукачівський, Ужгородський, Невицький, Середнянський, Квасівський замки.

8. Розкрийте особливості мисливського замку Шенборн.

9. Підготуйте презентації PowerPoint однієї з пам'яток фортифікаційного зодчества Закарпатської області.

Рекомендована література

1. Географічна енциклопедія України: В 3 т. / Відп. ред. О. М. Маринич. - К.: Українська Радянська Енциклопедія імені М. П. Бажана, 1990. - Т.2. - С. 126-127.

2. Дрогушевська І. Л., Коляда О. І., Кучеренко Г. М. Туристичні картографічні твори // Вісник геодезії та картографії. - 2004. - № 2. - С 32-36.

3. Мацюк О. Фортеці і замки України / О. Мацюк // Пам'ятки України. - 1991. - №2.

4. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство: Навч. Посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. — К.: Знання, 2006. — С. 109-144

5. Собашко В. Дорогами і стежками Карпат: Туристичний путівник. - Л.: Центр Європи, 2003. - 328 с.

6. Федак П. Пам'ятки Замкової гори / П. Федак. - Ужгород, 1999.

7. <http://mycastles.narod.ru> / Ірина Пустиннікова. Замки і монастирі України.

План

1. Музеї – державні і громадські установи, що займаються краєзнавчо-освітньою діяльністю.
2. Музеї як своєрідні акумулятори й хранителі широкого кола пам'яток місцевої історії та культури, важливі науково-дослідні та культурно-освітні туристичні центри.
3. Роль музеїв у розвитку суспільства.
4. Класифікація музеїв України: історичні, краєзнавчі, художні, літературні, природничо-наукові.

***Вивчити основні терміни та поняття:** музей, музейна справа, музеєзнавство, екскурсійна робота, музей історичного профілю, краєзнавчий музей, музей художнього профілю, природно-історичний музей.*

✍ Контрольні питання

для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Що таке музеї та яку суспільну роль вони відіграють?
2. Опишіть історію розбудови музейної мережі нашої держави.
3. Як класифікують музеї України?
4. Чому Львів називають "місто-музей і місто музеїв"?
5. Розкрийте історію розбудови музейної мережі рідного краю.
6. Визначте місце музейних комплексів у розвитку туризму Закарпатської області.

✍ Завдання для самостійного опрацювання

Охарактеризуйте найвідоміші музеї Вашого краю (3 на вибір):

- Закарпатський краєзнавчий музей 88000 м.Ужгород, вул.Капітульна, 33
- Закарпатський художній музей ім. Й.Бокшая Ужгород, пл.Жупанатська, 3, e-mail: art@museum.in.ua
- Меморіальний будинок- музей Ф.Ф. Манайла: м. Ужгород, вул. Другетів,74
- Меморіальний будинок-музей А.А.Коцки: м. Ужгород, вул.Віннична, 20
- Мукачівський історичний музей м. Мукачеве, замок «Паланок»
- Закарпатський музей народної архітектури та побуту м.Ужгород, вул.Капітульна, 33а
- Виноградівський історичний музей м. Виноградів, вул. Миру,4
- Затиснянський краєзнавчий музей Виноградівський район, с. Тісобижень
- Зоологічний музей Ужгородського Національного Університету м. Ужгород, вул. Волошина,54

- Історико-краєзнавчий народний музей «Сріберна земля» Тячівський район, с. Грушово, вул. Прикордонна, 2
- Краєзнавчий музей при Великоберезаннській ЗОШ смт. Великий Березний, вул. Радянська
- Музей-кузня «Гамора», Іршавський район, с. Лисичево
- Музей Берегівщини, м. Берегово
- Музей історії солекопалень Тячівський район, смт. Солотвино
- Музей освіти Перечинський район, с. Зарічево
- Музей екології гір та історії природокористування Карпат 90600м. Рахів, вул. Красне Плесо, 77 e-mail: cbr@rakhiv.ukrtel.net
- Музей ткацтва Берегівський район
- Районний етнографічний музей «Лемківська садиба» Перечинський р-н, с. Зарічево, вул. Чапаєва, 26
- Хустський краєзнавчий музей м. Хуст, вул. Пирогова, 1
- Музей вишивки і стародавнього одягу с. Буштино, Тячівський район <http://www.tozak.org.ua/muzeum.html>
- Народний історико-краєзнавчий музей "Хата бабки Павлини" Хустський район, с. Данилово, вул. Миру 120

Рекомендована література

1. Географічна енциклопедія України: у 3 т. – К.: Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 1993.
2. Любіцева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України. Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2007. – с.: іл., картосхеми – С.170-172.
3. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: Навчальний посібник. – 2-е вид., перероб. та допов. – К: Альтерпрес, 2007. – С. 257-263.
4. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство: Навч. Посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. – К.: Знання, 2006. – С. 441-531.

Методичні вказівки до виконання індивідуального завдання

Індивідуальні завдання виконуються самостійно із забезпеченням необхідних консультацій окремих питань з боку викладача.

В межах змістових модулів індивідуальна робота може передбачає **написання реферату** (обсягом 10-12 сторінок, структурованим за планом, з використанням наведеного списку літератури).

Важливим засобом у засвоєнні знань є написання рефератів та виголошення реферативної доповіді. Тематика рефератів пропонується за визначеними темами практичних занять та СРС. Мета реферативної доповіді полягає у засвоєнні студентами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні запитань, проведенні дискусії. На практичному занятті рекомендується обговорювати не більше двох рефератів.

Вимоги до реферату: обсяг – 10-12 аркушів формату А4; структура – вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел.

У вступі розкривається актуальність теми, визначається мета, в основній частині містяться основні положення дослідження, що розкривають тему, у висновку викладаються основні положення та пропозиції автора, що впливають із розгляду теми. Реферативна доповідь та участь в її обговоренні можуть бути предметом окремого оцінювання викладачем або враховуватись ним при оцінці інших форм контролю.

Індивідуальні завдання виконуються самостійно із забезпеченням необхідних консультацій окремих питань з боку викладача.

Тема 1. Туристичне краєзнавство: предмет, мета, завдання курсу.

Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні

1. Понятійно-термінологічний апарат туристичного краєзнавства.
2. Краєзнавча мова в туристичній науці.
3. Краєзнавче просвітництво.
4. Просвітителі-подвижники туристичного краєзнавства.
5. Міфологія і релігія як джерела інформаційних туристичних ресурсів, паломництво
6. Біблія й інші священні тексти в культурі та туризмі

Тема 2. Історія становлення туристичного краєзнавства як науки, його розвиток в Україні

1. Історія становлення туристичного краєзнавства як науки
2. Фундатори національного краєзнавства та етапи його становлення
3. Розвиток краєзнавства в Українській РСР у 1920 – 1940-х та повоєнних роках ХХ ст.
4. Утворення та діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців
5. Основні завдання національного краєзнавства на сучасному етапі розвитку

6. Функції туристичного краєзнавства
7. Методи дослідження туристично-краєзнавчої діяльності
8. Форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху
9. Джерела туристичного краєзнавства.

Тема 3. Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства

1. Роль В.Г.Барського та А.Кальнофогійського у розвитку туристичної картографії.
2. Плани визначних центрів і об'єктів туризму. Маршрутні карти-схеми.
3. Зміст легенди карти. Спеціальні умовні позначення на місцевості та їх використання на карті.
4. Стан картографії туризму в Україні та інших країнах світу.
5. Створення української картографічної служби – «Укргеодезкартографія»
6. Нові типи картографічних туристичних творів. Цифрові туристичні карти для геоінформаційних систем.

Тема 4. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси України

1. Природно-заповідний фонд Закарпатської області
2. Карпатський біосферний заповідник – науковий та еколог-освітній центр Карпатського регіону
3. Мараморський заповідний масив
4. Свидовецький резерват
5. Кузійський заповідний Угольсько-Широколужанський комплекс – найбільший осередок букових пралісів у Європі
6. Біосферний заповідник «Східні Карпати» – єдиний у світі цілісний тристоронній біосферний резерват Європи
7. Національний парк Синевір
8. Національний парк «Долина Нарцисів»

Тема 5. Курортні ресурси України

1. Розвиток курортного господарства у Закарпатській області
2. Санаторно-курортна база Закарпатської області
3. Курортне господарство Закарпатської області
4. Санаторії Закарпатської області

Тема 6. Організація використання печер для туризму

1. Наука спелеологія
2. Історія дослідження печер рідного краю
3. Розвиток спелеотуризму у Закарпатській області
4. Екстремальний спелеотуризм
5. Печерна база Закарпатської області
6. Розвиток спелеотерапії у Закарпатській області
7. Печери Закарпатської області

Тема 7. Фортеці, замки і монастирі як краєзнавчо-туристичні об'єкти

1. Історико-культурна спадщина як основа розвитку пізнавального туризму на Закарпатті
2. Палацові комплекси Закарпаття як туристичні об'єкти
3. Об'єкти релігійного паломництва у Закарпатській області
4. Архітектурні пам'ятки Закарпатської області
5. Замки Закарпаття
6. Мукачево – найдавніше історичне місто України
7. Мисливський палац графів Шенборнів
8. Жіночий Свято-Миколаївський монастир

Тема 8. Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності

1. *Закарпатський обласний краєзнавчий музей*
2. *Закарпатський музей народної архітектури та побуту*
3. *Мукачівській історичний музей*
4. *Художній музей ім. Й. Бокшая*
5. *Меморіальний будинок-музей Ф.Манайла*
6. *Музей екології гір та історії природокористування*
7. *Хата-музей «Лемківська садиба»*
8. *Музей-кузня «Гамора»*
9. *Музей ткацтва*
10. *Музей історії солекопалень*
11. *Затисянський краєзнавчий музей*
12. *Виноградівський краєзнавчий музей*
13. *Пийтерфалівська картинна галерея*
14. *Музей прикладного мистецтва Закарпаття*
15. *Музейна кімната І.Ольбрахта*

Питання для самоконтролю та контролю досягнутих результатів навчання

1. Сутність, теоретико-методологічні засади туристичного краєзнавства, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.
2. Об'єкт і предмет вивчення туристичного краєзнавства.
3. Основні завдання туристичного краєзнавства на сучасному етапі розвитку.
4. Історія становлення туристичного краєзнавства як науки.
5. Фундатори національного краєзнавства та етапи його становлення.
6. Розвиток краєзнавства в Українській РСР у 1920 – 1940-х та повоєнних роках ХХ ст.
7. Утворення та діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців.
8. Основні завдання національного краєзнавства на сучасному етапі розвитку.
9. Функції туристичного краєзнавства.
10. Методи дослідження туристично-краєзнавчої діяльності.
11. Форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху.
12. Джерела туристичного краєзнавства.
13. Зародження, розвиток і сучасний стан туристичної картографії в Україні.
14. Туристична карта.
15. Класифікація туристичних карт.
16. Зміст легенди туристичної карти.
17. Позначення туристичних маршрутів на картах і місцевості.
18. Наукова сутність та суспільне значення рекреації у природному середовищі.
19. Потенціал природних краєзнавчо-туристичних ресурсів України.
20. Історія заповідної справи в Україні та поняття про державний природно-заповідний фонд.
21. Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду України.
22. Рекреаційні ресурси природно-заповідного фонду Закарпатської області.
23. Природні умови формування бальнеологічних ресурсів України.
24. Історія вивчення та використання мінеральних вод і мінеральних грязей в оздоровчих цілях.
25. Класифікація курортів України.
26. Географія населених пунктів України, віднесених до курортних.
27. Курортні ресурси Закарпатської області.
28. Печери як об'єкт краєзнавства.
29. Історія вивчення печер України.
30. Печери як пам'ятки природи.
31. Використання карстових печер для спелеотуризму, спелеотерапії та інших цілей.

- 32.Печери Закарпатської області.
- 33.Стан краєзнавчої вивченості замків і фортець України.
- 34.Класифікація оборонних споруд.
35. Давньоруські укріплені городи.
36. Міста-фортеці.
37. Замки.
38. Оборонні монастирі.
39. Церкви, костели, синагоги.
40. Військові укріплення, сторожові вежі, оборонні дзвіниці.
- 41.Законодавство України про охорону культурної спадщини.
- 42.Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного зодчества.
- 43.Використання замків, фортець і монастирів у туристичній діяльності Закарпатської області.
- 44.Музеї – державні і громадські установи, що займаються краєзнавчо-освітньою діяльністю.
- 45.Музеї як своєрідні акумулятори й хранителі широкого кола пам'яток місцевої історії та культури, важливі науково-дослідні та культурно-освітні туристичні центри.
- 46.Роль музеїв у розвитку суспільства.
- 47.Класифікація музеїв України.
48. Історичні та краєзнавчі музеї.
49. Художні та літературні музеї.
- 50.Музеї Закарпаття.

Критерії оцінювання самостійної та індивідуальної роботи студентів

СРС оцінюється в межах комплексної оцінки знань, виходячи із видів роботи та критеріїв оцінювання з урахуванням особливостей навчальної дисципліни, обсягу годин, що відведені навчальним планом.

Самостійна (індивідуальна) студентів, передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю на відповідному занятті.

Критеріями оцінювання можуть бути:

- при усних відповідях: повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки;

- при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки та інших технічних засобів.

Критерії оцінювання реферату:

- оцінка “відмінно” – реферат написано самостійно, формальні вимоги до реферату виконано, проблему повністю розкрито, висновки містять наукові пропозиції. Для написання реферату студент використав не тільки підручники, а і першоджерела;

- оцінка “добре” – реферат написано самостійно, всі вимоги до реферату виконані, проблема розкрита; наявні граматичні помилки;

- оцінка “задовільно” – реферат написано самостійно, але не всіх вимог дотримано, розкриття проблеми неповне;

- оцінка “незадовільно” – реферат написано самостійно, вимог не дотримано, проблему не розкрито; реферат написано несамостійно.

Критерії оцінювання відповіді студента на практичному занятті

- оцінка “відмінно” – вичерпна відповідь на питання семінарського заняття. Студент відповідає логічно, послідовно, систематично. Відповідь свідчить про глибоке знання матеріалу. Студент опанував основну й додаткову літературу з теми, рекомендованої планом семінарського заняття. Доповідає впевнено, творчо, у доповіді виявляє науковий підхід, не підглядає у конспект, доцільно використовує терміни, правильно пояснюючи їх. Правильно відповідає на більшість питань викладача та учасників семінарського заняття;

- оцінка “добре” – студент виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у своїй відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану планом. Дає відповіді на питання викладача та

учасників семінарського заняття. Доволі часто під час відповіді користується конспектом;

➤ оцінка “задовільно” – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач сильно «прикутий» до конспекту, припускається помилок. Матеріал не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх;

➤ оцінка “незадовільно” – студент відповідає, читаючи з конспекту, без допомоги якого у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою. Матеріал не розкриває проблему; студент читає з конспекту, матеріал відповіді студента розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладача та студентів відповіді не може.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та подальшого його оцінювання враховуються такі рівні знань студентів:

1-й рівень – низький (рецептивно-продуктивний). Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу. Відповідь при відтворенні навчального матеріалу – елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення;

2-й рівень – середній (репродуктивний). Студент володіє повним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формулювання висновків, порівняння теоретичних знань із практичними прикладами. Відтворюється основний навчальний матеріал, виконуються завдання за зразком, володіння елементарними вміннями навчальної діяльності.

3-й рівень – достатній (конструктивно-варіативний). Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Знання істотних ознак понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, самостійне застосування знань в стандартних ситуаціях, володіння розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням), вміння робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь студента повна, правильна, логічна, обґрунтована та без власних суджень. Студент здатен самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.

4-й рівень – високий (творчий). Знання глибокі, міцні, узагальнені, системні та творчо застосовуються. Навчальна діяльність має науково-дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні проблемні ситуації, шукати шляхи їх вирішення, виявляти і захищати свою особисту позицію.

Навчально-методичне видання

Смочко Н.М.

ТУРИСТИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Методичні рекомендації

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №4916
від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ
89600 м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26